

Zróżnicowanie migracji ludności w Gminie Wielka Wieś, jako wyraz procesów suburbanizacji strefy podmiejskiej Krakowa¹

Differences in migration rates for Wielka Wieś Township due to suburbanization

Streszczenie

Celem niniejszego opracowania było zbadanie nasilenia procesów suburbanizacji w strefie podmiejskiej Krakowa na przykładzie gminy Wielka Wieś. Po przeanalizowaniu danych pochodzących z kart meldunkowych z lat 2005, 2006, 2010, 2011 zbadano kierunki migracji ludności w gminie Wielka Wieś. Wykazano znaczne zróżnicowanie przestrzenne omawianego zjawiska oraz zauważono przewagę napływających z Krakowa w napływie ogółem, co ukazuje na silnie zachodzące procesy suburbanizacji. Najbardziej atrakcyjnymi wsiami były te, które bezpośrednio graniczyły z Krakowem, ponadto bardzo dobra dostępność komunikacyjna przyczynia się do rozwoju ludnościowego gminy, o czym świadczy m.in. wysokie dodatnie saldo migracji notowane już od lat 90. XX wieku.

słowa kluczowe: suburbanizacja, migracje, Kraków

Wprowadzenie

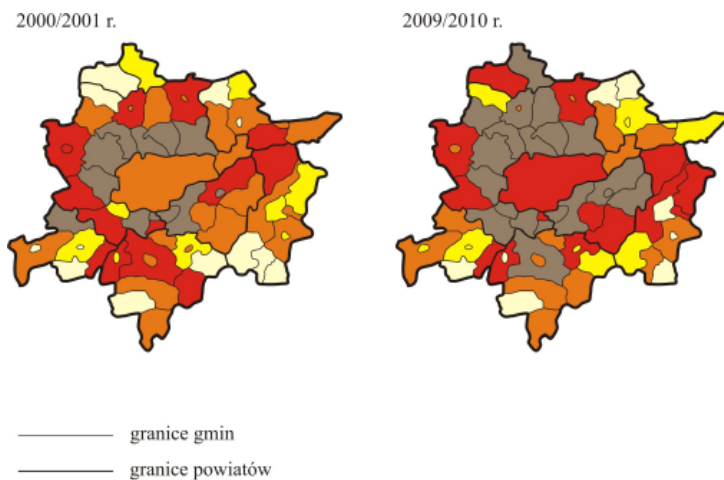
Procesy suburbanizacji w strefie podmiejskiej Krakowa (Górka, Brzasko-Sermak 2011; Zborowski 2007; Raźniak 2002), podobnie jak i innych dużych polskich miast zauważalne były już w latach 90. XX wieku. Pod tym względem są one znacznie zapóźnione w stosunku do miast zlokalizowanych w Stanach Zjednoczonych i Europy Zachodniej. Wokół miast amerykańskich omawiane procesy zauważono już w drugiej połowie XIX wieku (Taylor 1966; Ward 1964). Jednak zwłaszcza ostatnie dziesięciolecie to okres szybkiego nadrobienia straconego czasu w stosunku do procesów zachodzących w krajach Europy Zachodniej i Ameryki Północnej. Również inne miasta Europy Środkowo-Wschodniej cechują się tego typu przemianami widocznymi zwłaszcza w XXI wieku (Nagyvárad,

¹ Serdecznie dziękuję Wójtowi Gminy Wielka Wieś Panu Krzysztofowi Wołosowi – za życzliwość i pomoc w zbieraniu danych do niniejszego opracowania.

Szebni, Rábay 2011; Mason, Nigmatullina 2011; Sýkora, Ourednek 2007). Przemianę tych procesów widać na przykładzie salda migracji ludności ogółem w Polsce, które od początku obecnego wieku notuje ujemne wartości omawianego współczynnika w miastach i dodatnie na terenach wiejskich (Jażdżewska 2007). Na bilans salda migracji w strefach podmiejskich dużych miast nie mają większego wpływu nasilone w I dekadzie XXI w. emigracje zagraniczne zauważalne dla większości obszaru kraju (Długosz, Biały 2014). Podobnie jak strefy podmiejskie innych dużych miast polskich (Grochowski 2005; Liszewski 2005; Nowotnik 2012; Raźniak 2007, 2012) peryferia Krakowa stają się areną coraz silniejszych procesów suburbanizacyjnych.

Migracje do gminy Wielka Wieś na tle Krakowskiego Obszaru Metropolitalnego

Współczynnik ukazujący udział napływu ludności z miast w napływie ogółem w Krakowskim Obszarze Metropolitalnym wykazywał się generalnie spadkiem wartości wraz z odległością od Krakowa (ryc. 1) W pierwszym przedziale czasowym najpopularniejszą gminą wśród migrujących z ośrodków miejskich była gmina Brzeźnica (86%) leżąca w powiecie wadowickim. Wartość ta mogła być spowodowana nałożeniem się napływu ludności nie tylko z pobliskich Wadowic i Skawiny, ale również z Krakowa. Ponadto największe migracje z ośrodków miejskich zanotowano w jednostkach graniczących z Krakowem.

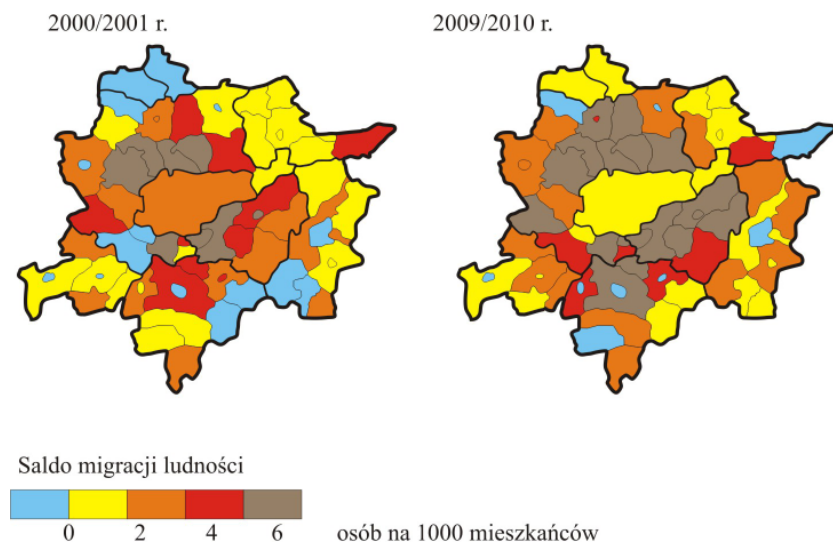
Ryc. 1. Udział napływu ludności z miast w napływie ogółem w Krakowskim Obszarze Metropolitalnym

Źródło: P. Raźniak 2012a.

Gmina Wielka Wieś z wynikiem 75% osób przybyłych z miast znalazła się na szóstym miejscu pod względem intensywności zachodzącego zjawiska. Wyprzedziły ją cztery gminy graniczące z Krakowem: Zielonki, Mogilany, Liszki, Zabierzów. Wyjątkiem było miasto Skawina, gdzie jedynie 48% wszystkich napływających pochodziło z miasta. Zauważono, że do miast migrowało mniej osób z ośrodków miejskich niż do ich gmin wiejskich. Najmniejszym odsetkiem ludności napływającej z miast legitymowały się jednostki położone na peryferiach obszaru metropolitalnego, gdzie w niektórych gminach wiejskich nie przekraczał on 40%. Znalazły się tutaj również trzy miasta: Wadowice, Kalwaria Zebrzydowska oraz Proszowice.

W latach 2009/2010 poszerzyła się strefa gmin charakteryzujących się wysokimi wartościami analizowanego współczynnika. Wszystkie jednostki sąsiadujące z Krakowem cechowały się udziałem napływu ludności z miast przekraczającym 70%, co może mieć związek z wysokim poziomem bezpieczeństwa społecznego na tych terenach (Raźniak, Winiarczyk-Raźniak 2014), jedynymi wyjątkami były gmina miejska Świątniki Górne (61%) oraz Igołomia-Wawrzeńczyce (59%). Najwyższe wartości odnotowano w gminach: Zielonki (86%), Wieliczka Wieś (86%), Zabierzów (85%), Michałowice (84%). Gmina Wielka Wieś stała się bardziej atrakcyjnym miejscem do zamieszkania dla osób przenoszących się z miast w porównaniu do poprzedniego okresu badawczego, co spowodowało wzrost udziału napływu z miast do 79%, jednak w ogólnej klasyfikacji zauważono spadek z szóstego miejsca w latach 2000/2001 na ósme w latach 2009/2010 wśród wszystkich gmin Krakowskiego Obszaru Metropolitalnego. Generalnie przepływy na krótkie odległości przeważały nad migracjami na dłuższe dystanse, więc prawdopodobnie większa część osób przenoszących się z miast do omawianych gmin pochodzi z Krakowa. Świadczy to o silnych procesach suburbanizacji. W latach 2009/2010 udział napływu z ośrodków miejskich wzrósł, co spowodowało, że niektóre gminy położone w dalszej odległości od Krakowa również zaliczono do najwyższego przedziału wartości. Proces ten zachodził na terenach położonych w północnej części oraz, z nieco mniejszym natężeniem, w południowej części Krakowskiego Obszaru Metropolitalnego. Zaobserwowano spadek odsetka migracji na kierunku miasto - miasto wyprawiających się z ośrodków miejskich do osiedlania się w innych miastach. Jedynie pięć miast: Kraków, Niepołomice, Skawina, Myślenice i Proszowice charakteryzowało się wzrostem badanego współczynnika. Można stwierdzić, że mieszkańcy miast częściej przenosili się na tereny wiejskie w gminach miejsko-wiejskich niż do miast będących siedzibą tej samej gminy. Najbardziej było to widoczne w gminie Skawina, gdzie różnica pomiędzy gminą Skawina Miasto a Skawina Wieś wyniosła aż 44 punkty procentowe w latach

2000/2001–2009/2010. Wysokie różnice zanotowano także w gminach miejsko-wiejskich: Nowy Wiśnicz, Skała, Bochnia. Może to potwierdzać, że jedną z przyczyn migracji występujących w Krakowskim Obszarze Metropolitalnym, podobnie jak w innych krajach (Nabavi 2009; Köhler 2008; Gordon, Richardson, Yu 1998), bywa być chęć zmiany otoczenia na bardziej przyjazne pod względem przyrodniczym, bardziej ciche i spokojne niż tereny silnie zurbanizowane. Jedynie dynamicznie rozwijające się miasto Niepołomice przyciągnęło większy odsetek ludności z ośrodków miejskich, niż gmina wiejska Niepołomice. Spowodowane to było dynamicznym rozwojem Niepołomickiej Strefy Ekonomicznej.

Ryc. 2. Saldo migracji ludności ogółem w Krakowskim Obszarze Metropolitalnym
Źródło: P. Raźniak 2012a.

Krakowski Obszar Metropolitalny wykazywał się również silnym zróżnicowaniem przestrzennym współczynnika salda migracji ludności (ryc. 2).

Najbardziej atrakcyjnymi terenami dla migrantów w latach 2000–2001 były jednostki administracyjne sąsiadujące z Krakowem od północy i południa. Najwyższymi wartościami omawianego współczynnika charakteryzowały się gminy: Zielonki (14,7‰), Michałowice (10,9‰), Niepołomice Miasto (10,3‰) oraz Zabierzów (9,7‰). Na kolejnym miejscu znalazła się Wielka Wieś, jednak saldo migracji ludności wynoszące 6,7 osoby na 1000 mieszkańców było o prawie trzy punkty promilowe mniejsze od zanotowanego w Zabierzowie. Najwyższe wartości omawianego współczynnika cechowały te gminy, które graniczą z Krakowem od północnego zachodu.

Inne jednostki administracyjne sąsiadujące z ośrodkiem centralnym w większości cechowały się saldem migracji przekraczającym 2 osoby na 1000 mieszkańców.

Odmienne prezentowały się przemieszczenia ludności w gminie miejsko-wiejskiej Skawina, gdzie odpływający przeważali nad napływającymi na ten teren, co mogło być spowodowane małą atrakcyjnością miasta. Także utrudniony dojazd do Krakowa z części wiejskiej, mógł być przyczyną ujemnego salda migracji.

Peryferia Krakowskiego Obszaru Metropolitalnego legitymowały się ujemnymi wartościami lub niewielkimi dodatnimi, co może świadczyć o jeszcze niskiej atrakcyjności tych terenów na przełomie XX i XXI wieku związanej przede wszystkim z większą odległością od Krakowa. Z kolei w latach 2009–2010 roku zdecydowanie rozszerzyła się strefa gmin charakteryzujących się wysokim dodatnim saldem migracji ludności. Aż w 18 gminach zanotowano saldo migracji przekraczające 6‰, podczas gdy w latach 2000–2001 takich jednostek było tylko osiem, co pokazuje, że niższy poziom życia w strefie peryferyjnej nie ma wpływu na procesy suburbanizacji (Winiarczyk-Raźniak 2004, 2008). Na nasilenie tego zjawiska nie mają widocznego wpływu również gorsze warunki dotyczące infrastruktury komunalnej, ochrony zdrowia, czy też usług kulturalnych (Winiarczyk-Raźniak, 2006; Winiarczyk-Raźniak, Raźniak, 2011, Płaziak, 2004). Wielka Wieś pod względem wartości omawianego współczynnika znalazła się na czwartym miejscu (19,7‰). Bardziej atrakcyjnymi gminami dla migrantów były tylko: Zielonki (34,5‰), Niepołomice Miasto (26,4‰) oraz Michałowice (25,1‰). Zanotowano również znaczny wzrost popularności południowej części analizowanego terenu: Myślenice wieś, Sułkowice, Pcim, Lubień. W tym przypadku większa odległość od Krakowa może być rekompensowana atrakcyjnymi krajobrazami oraz przebiegającą tędy drogą E7, która zapewnia szybki dojazd do Krakowa i autostrady A4. Krakowski Obszar Metropolitalny staje się coraz bardziej atrakcyjny dla migrantów, o czym może świadczyć zmniejszenie się liczby gmin z ujemnym saldem migracji z siedemnastu w latach 2000–2001 do dziewięciu w latach 2009–2010. Zanotowano także duże różnice wewnętrzne w jednostkach miejsko-wiejskich. Nawet jeżeli współczynnik salda migracji ludności w części miejskiej był dodatni, to w części wiejskiej legitymował się z reguły wartościami wyższymi o ok. 5–7 punktów promilowych. Wskazuje on, że nawet w atrakcyjnie położonych terenach, migranci częściej wybierali obszary wiejskie, niż nawet stosunkowo niewielkie miasta zlokalizowane na badanym terenie (Raźniak 2012).

Podstawowe informacje ludnościowe o gminie

W 2011 r. gmina Wielka Wieś liczyła 10 030 osób i cechowała się wysoką dynamiką wzrostu liczby ludności w latach 2000–2011 wynoszącą 15,4% (tab. 1). W 2000 r. jedynie dwie wsie (Modlnica i Wielka Wieś) liczyły ponad 1000 mieszkańców, natomiast w 2011 r. już pięć z trzynastu miejscowości było zamieszkałych przez więcej niż 1000 osób i były to: Modlnica, Modlniczka, Wielka Wieś, Giebułtów oraz Bębło. Należy zwrócić uwagę, że największe wsie zlokalizowane są w pobliżu Krakowa; jedynie Bębło jest położone na północy gminy. Interesująco przedstawia się rozkład przestrzenny dynamiki wzrostu liczby ludności. Wsie położone w centralnej i południowej części gminy legitymowały się dynamiką przekraczającą średnią dla gminy. Najbardziej wybijają się Modlniczka i Giebułtów, w których wzrost dwukrotnie przekroczył średnie wartości dla całego badanego terenu.

Tabela 1. Ludność i powierzchnia gminy Wielka Wieś

Wieś/cecha	Liczba ludności		dynamika liczby ludności w % w latach 2000–2011	Powierz- chnia w km ²	gęstość zaludnienia 2011 r.
	2000 r.	2011 r.			
Bębło	983	1167	18,7	5,76	202,6
Będkowice	523	543	3,8	5,99	90,7
Biały Kościół	928	962	3,7	4,18	230,1
Czajowice	555	594	7,0	2,32	256,0
Giebułtów	836	1096	31,1	4,48	244,6
Modlnica	1077	1389	29,0	4,25	326,8
Modlniczka	888	1228	38,3	5,76	213,2
Prądnik Korzkiewski	217	247	13,8	2,48	99,6
Szyce	370	463	25,1	2,07	223,7
Tomaszowice	573	743	29,7	3,35	221,8
Wielka Wieś	1000	1173	17,3	5,15	227,8
Wierzchowice	406	425	4,7	2,51	169,3
RAZEM	8356	10030	15,4	48,29	207,7

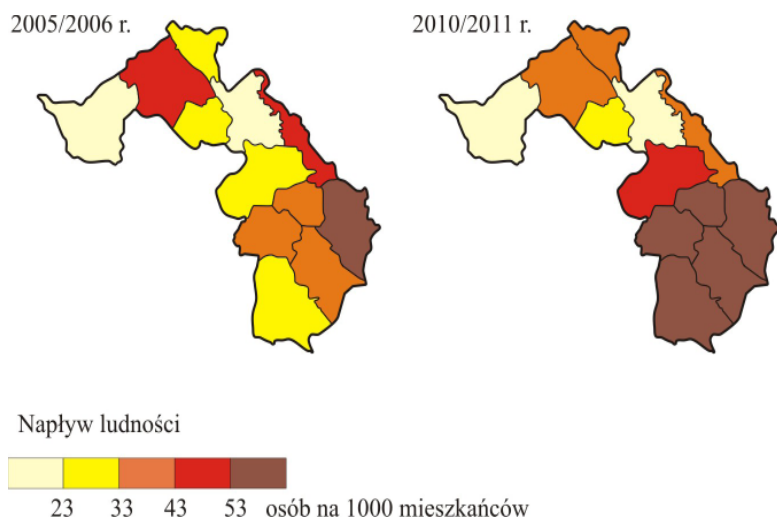
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Wielka Wieś.

Z kolei miejscowości zlokalizowane na północy cechowały się wartościami poniżej średniej, wśród których zanotowano cztery wsie z dynamiką nie przekraczającą 10%. Gmina Wielka Wieś cechuje się dosyć wysoką gęstością zaludnienia, wynoszącą w 2011 r. 207,7 osoby na 1 km². Najwyższą wartość

omawianego współczynnika ma Modlnica (326,8 osoby na 1 km²), a kolejne – Czajowice i Giebułtów legitymowały się wartościami niższymi o około 80 mieszkańców na km². Jedynie dwie wsie – Będkowice i Prądnik Korzkiewski, leżące stosunkowo daleko od głównej drogi nr 94 Kraków – Olkusz – Bytom – nie przekroczyły 100 osób na kilometr kwadratowy.

Migracje do gminy Wielka Wieś

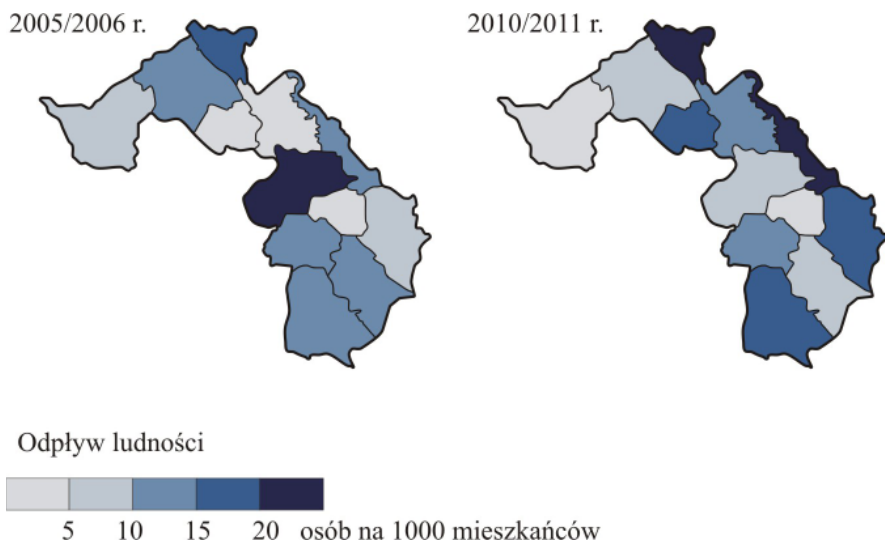
Napływ ludności ogółem do gminy Wielka Wieś rozkładał się bardzo nierównomiernie zarówno w latach 2005–2006 jak i w latach 2010–2011 (ryc. 3). W latach 2005–2006 najwięcej osób przeniosło się do graniczącego z Krakowem Giebułtowa (69 osób na 1000 mieszkańców), jednak na kolejnych miejscach znalazły się wsie nie graniczące bezpośrednio z Krakowem. Drugą pozycję Prądnika Korzkiewskiego (50 osób na 1000 mieszkańców) można tłumaczyć tym, że graniczy z gminą Zielonki, w której procesy suburbanizacyjne są najbardziej rozwinięte wśród gmin Krakowskiego Obszaru Metropolitalnego. Na kolejnym miejscu znalazła się wieś Bębło, która jest jedną z najbardziej oddalonych jednostek od miasta centralnego. Położenie przy drodze krajowej nr 94, powoduje, że dojazd do Krakowa jest dosyć szybki, co mogło spowodować tak duży napływ ludności. Ponadto zauważono spadek napływu ludności wraz z oddalaniem się od granic Krakowa.

Ryc. 3. Napływ ludności ogółem do gminy Wielka Wieś

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Wielka Wieś.

W drugim przedziale czasowym zanotowano znaczny wzrost zainteresowania migrantów gminą Wielka Wieś. Średni napływ ogółem wyniósł 51 osób na 1000 mieszkańców, wobec 34 osób na 1000 mieszkańców w pierwszym przedziale czasowym. W latach 2010–2011 nastąpiła znaczna koncentracja analizowanego współczynnika we wsiach położonych najbliżej Krakowa. Wsie usytuowane w pierwszym i drugim pierścieniu od granic miasta zostały zaliczone do najwyższego przedziału wartości (Modlnica – 82%, Modlniczka – 73% i Tomaszowice – 69%). Również w drugim przedziale czasowym zaobserwowano spadek napływu ludności wraz z oddalaniem się od granic miasta. Najmniej popularną miejscowością były Będkowice, z racji znacznej odległości zarówno od Krakowa, jak i od drogi Kraków – Olkusz, co utrudnia i wydłuża dojazd. Ta sytuacja może się zmienić za sprawą lepszej komunikacji dzięki wyremontowaniu drogi łączącej wieś z główną arterią przecinającą gminę. Wysoki napływ ludności do analizowanej gminy może mieć związek nie tylko z dogodnym położeniem względem sąsiedniego miasta, ale również z dosyć dużymi inwestycjami zagranicznymi generującymi miejsca pracy (Domański, Gwozdz, Sobala-Gwozdz 2009). Warto zauważyć, że wiele z tych inwestycji można zaliczyć do typu greenfield, czyli powstałych od podstaw na wcześniej niezagospodarowanym terenie. Takie inwestycje w gminie zrealizowały m.in. Tobacco Trading (budując centrum dystrybucji), oraz Asociacion Familiale Mulliez (otwierając hipermarket budowlany Leroy Merlin).

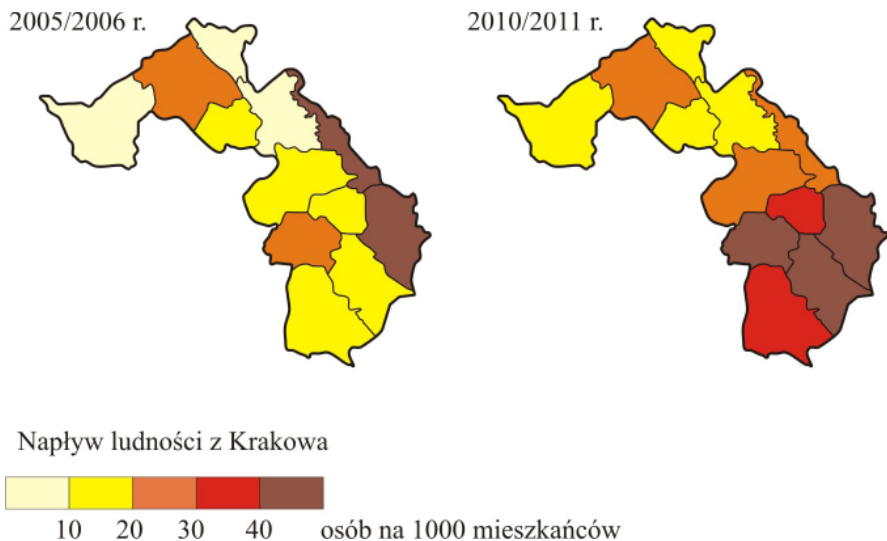

Ryc. 4. Odpływ ludności ogółem z gminy Wielka Wieś

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Wielka Wieś.

Odptyw ludności z badanego terenu był zdecydowanie mniejszy niż napływ. W latach 2005–2006 największą wartość współczynnika odptywu ludności zanotowano w miejscowości Wielka Wieś (20 osób na 1000 mieszkańców) leżącej w centralnej części gminy. Natomiast wsie leżące w pobliżu Krakowa charakteryzowały się stosunkowo niskimi wartościami analizowanego współczynnika i zostały zakwalifikowane do drugiego i trzeciego przedziału wartości (ryc. 4). Może to świadczyć o ich wysokiej atrakcyjności jako miejsca zamieszkania, co powoduje niechęć do wyprowadzania się. W pierwszym przedziale czasowym żadna osoba nie opuściła wsi Wierzchowice. Powodem może być mała liczba mieszkańców wynosząca na koniec 2005 r. 413 osób, co oznacza statystyczny brak emigracji. Jednak w tym okresie mogło dojść do odptywu ludności z omawianej wsi, jednak był on niezgłoszony do urzędu meldunkowego, przez co nie został ujęty w niniejszej analizie. Odptyw ludności w gminie Wielka Wieś zwiększył z się 10,9‰ w pierwszym przedziale czasowym do 13,1‰ w latach 2010–2011. Omawiany współczynnik cechował się dużą nieregularnością przestrzenną i trudno się tutaj doszukać wyraźnych zależności. Najwyższymi wartościami cechowały się Czajowice (32 osoby na 1000 mieszkańców) oraz Prądnik Korzkiewski (20,1 osób na 1000 mieszkańców) graniczące z gminą Zielonki. Z kolei najniższy odptyw ludności zanotowano w Szyszach (2,2‰) i Będkowicach (3,7‰).

Procesy suburbanizacji najlepiej oddają migracje ludności z miasta centralnego do strefy peryferyjnej (ryc. 5.). W latach 2005–2006 najwyższymi wartościami napływu ludności z Krakowa charakteryzował się Giebułtów (47,2 osoby na 1000 mieszkańców). Na drugim miejscu znalazł się Prądnik Korzkiewski (40,5 osób na 1000 mieszkańców). Prądnik Korzkiewski jest najmniejszą wsią w gminie i w 2011 r. liczył 250 osób, a w pierwszym przedziale czasowym napłynęło tam z Krakowa jedynie 9 osób, co w przeliczeniu na niewielką populację miejscowości dało tak wysoki wynik. Niewątpliwie jednak wyjątkowe walory krajobrazowe (Dolina Prądnika) mogły się przyczynić do wyboru tego miejsca przez migrantów. Zanotowano bardzo dużą różnicę wartości pomiędzy drugą a trzecią wsią, którą były Tomaszowice (20,5‰), natomiast siedem kolejnych miejscowości legitymowało się bardzo zbliżonymi napływami ludności z Krakowa wahającymi się w granicach 17,3‰ – 20,1‰. Ostatnie trzy miejscowości są najmniej popularne wśród mieszkańców miasta, co ukazują wartości współczynnika napływu: Biały Kościół – 5,3‰, Czajowice – 7,2‰, Będkowice – 7,3‰. Małe zainteresowanie Białym Kościołem i Czajowicami może wynikać, z położenia na ich terenie Ojcowskiego Parku Narodowego, co znacznie ogranicza możliwości rozwoju osadnictwa. Będkowice są najdalej położoną wsią od Krakowa, przez co czas dojazdu do ośrodka centralnego jest najdłuższy.

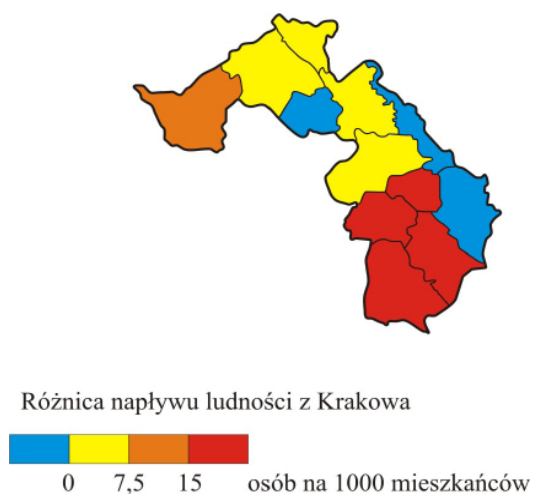

Ryc. 5. Napływ ludności z Krakowa do gminy Wielka Wieś

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Wielka Wieś.

W latach 2010–2011 zauważono zwiększone zainteresowanie terenami gminy wśród mieszkańców stolicy województwa małopolskiego. Najwyższe wartości współczynnika napływu zanotowano w południowej części badanej jednostki administracyjnej, gdzie do Modlnicy przeniosło się 63,9 osób na 1000 mieszkańców. Ponadto zauważono, że wraz z oddalaniem się od Krakowa napływ ludności maleje.

W badanym okresie zauważono wzrost natężenia procesów suburbanizacji na analizowanym terenie. Zdecydowana większość wsi legitymowała się wzrostem napływu ludności z Krakowa (ryc. 6). Najwyższą dynamikę zaobserwowano w południowej części gminy (Modlnica +45,7 osoby na 1000 mieszkańców). Modlniczka, Tomaszowice i Szyce zostały zakwalifikowane do przedziału o najwyższej dynamice przyrostu napływu ludności. Może to być spowodowane oddaniem w 2011 r. odcinka obwodnicy Krakowa łączącego drogę nr 94 z dotychczasowym południowym obejściem miasta, na czym najbardziej zyskały wymienione miejscowości. Dzięki temu znacznie skrócił się czas przejazdu na lotnisko, oraz do autostrady A4. Również w północno-zachodniej części Krakowa dokonano przebudowy ronda Ofiar Katynia, które stało się trypoziomowym węzłem drogowym znacznie eliminując zatory drogowe, co przekłada się na skrócenie czasu przejazdu z centrum Krakowa do Wielkiej Wsi.

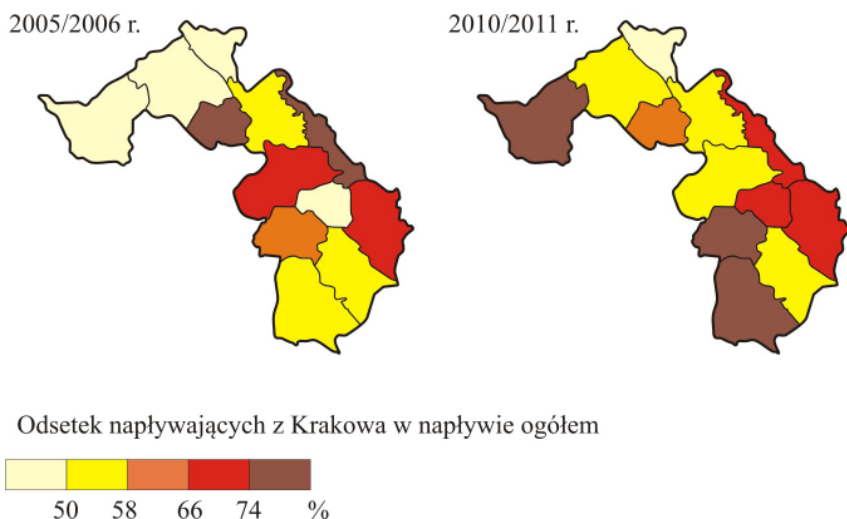
Ryc. 6. Różnica napływu ludności z Krakowa do gminy Wielka Wieś (2010/11 r. w porównaniu do 2005/06 r.)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Wielka Wieś.

Głównym powodem atrakcyjności gminy jest znakomita dostępność komunikacyjna, zarówno z Krakowa, jak i z innych części kraju, co jest jednym z podstawowych czynników rozwoju procesów suburbanizacji (Kopecky, Suen 2009; Baum-Snow 2008). Na północ od wymienionych czterech miejscowości można zauważyć zdecydowanie niższą dynamikę omawianego współczynnika. Miejscowości dalej położone od granic miasta również notowały wzrost zainteresowania migrantów, jednak dynamika była tam znacznie niższa. Legitymowały się one także (Wierzchowie, Prądnik Korzkiewski) spadkiem napływu ludności z Krakowa. Warto zauważyć znacznie mniejszą atrakcyjność Giebułtowa, w którym analizowany współczynnik spadł z 40,5‰ w latach 2005–2006 do 24,1‰ w latach 2010–2011. Przyczyną mogła być nieco słabsza dostępność komunikacyjna po oddaniu odcinka obwodnicy w Modlnicy oraz znaczne zagęszczenie inwestycji na tym terenie w poprzednich latach, które mogło spowodować niechęć do osiedlenia się mieszkańców miasta w już relatywnie gęsto zaludnionej okolicy i wybieranie terenów mniej zurbanizowanych.

Analizując udział napływu ludności z Krakowa w napływie ludności ogółem, zauważono brak zależności pomiędzy imigracją z miasta centralnego a odległością od niego (ryc. 7). Najwyższymi wartościami badanego współczynnika w latach 2005–2006 legitymowały się miejscowości leżące w centralnej części gminy. Natomiast dynamicznie rozwijająca się Modlnica

i Modlniczka przyciągnęły odpowiednio 50% i 46% nowych mieszkańców spoza Krakowa. Przyczyn można szukać w rozwijającym się rynku pracy w strefie podmiejskiej (Merriman, Ohkawara, Suzuki 1995; Champion 1994; White 1993).

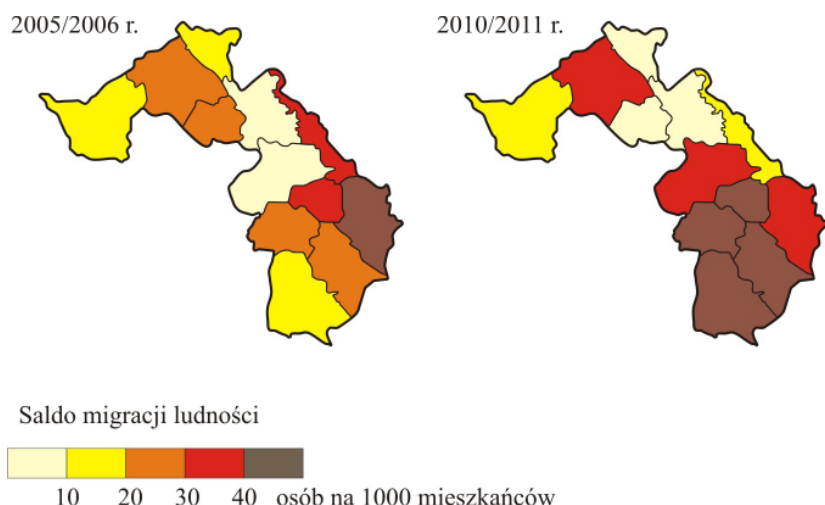
Ryc. 7. Udział napływu z Krakowa w napływie ogółem do gminy Wielka Wieś

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Wielka Wieś

W latach 2010–2011 wzrósł udział osób napływających z Krakowa w napływie ogółem, jednakże część wsi, zwłaszcza w centralnej części badanego terenu, legitymowała się spadkiem migracji z miasta centralnego. Dużymi wartościami charakteryzowały się Modlniczka oraz Tomaszowice, jednak największy wzrost zanotowano w najbardziej oddalonych Będkowicach. Wyremontowanie drogi we wsi oraz coraz powszechniejsze użytkowanie samochodów sprawia, że tereny bardziej oddalone stają się celem migracji. Ponadto wysokie walory krajoznawcze związane z sąsiedztwem Doliny Będkowskiej i niska gęstość zaludnienia, mogły być dodatkowym argumentem do zamieszkania w omawianej miejscowości. Generalnie krakowianie wybierają tereny bliżej miasta, co może sugerować zmianę miejsca zamieszkania, przy tym samym miejscu pracy. Powodem tego może być chęć uniknięcia długich i bardziej kosztownych dojazdów do miejsca zatrudnienia.

Analizując saldo migracji ludności widać dominację Giebułtowa w latach 2005–2006, w którym wartość omawianego współczynnika wyniosła 64 osoby na 1000 mieszkańców (ryc. 8). Poza dogodnym położeniem tak wysoka wartość mogła wiązać się z oddaniem inwestycji deweloperskich, co spowodowało dużą liczbę osób meldujących się we wsi. Kolejne miejscowości

(Prądnik Korzkiewski i Szyce) legitymowały się różnicą pomiędzy ludnością napływającą a odpływającą na poziomie odpowiednio 36,0 i 32,1 osoby na 1000 mieszkańców.

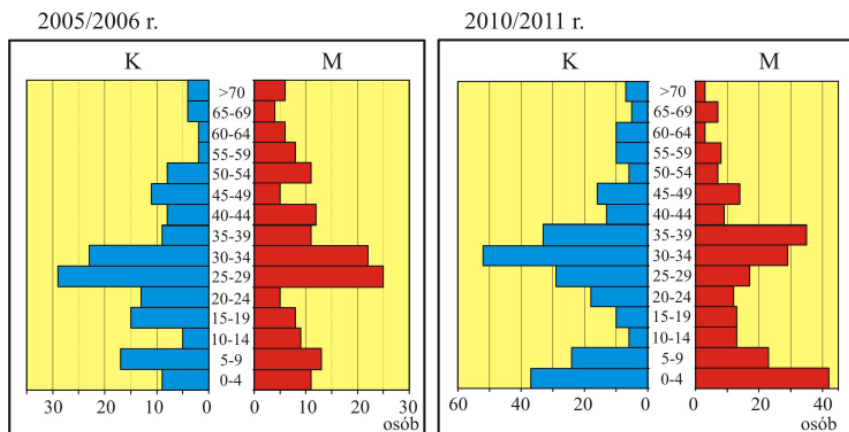

Ryc. 8. Saldo migracji ludności ogółem w gminie Wielka Wieś

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Wielka Wieś.

Należy zauważyć, że są to dwie najmniejsze wsie, biorąc pod uwagę liczbę ludności i już niewielka liczba osób daje wysokie wartości współczynnika. Z kolei najmniej popularnymi wśród migrantów był Biały Kościół (6,5‰) i Wielka Wieś (7,4‰). W drugim przedziale czasowym zauważono zdecydowany wzrost salda migracji ludności w miejscowościach położonych w pobliżu Krakowa. Zdecydowanie wybijała się Modlnica (72,0‰), natomiast na kolejnych miejscach znalazły się wsie położone w drugim pierścieniu miejscowości, licząc od granic miasta centralnego, czyli Tomaszowice i Szyce, legitymujące się wartościami odpowiednio 57,5 oraz 56,5 osoby na 1000 mieszkańców. Coraz większa atrakcyjność omawianych terenów mogła spowodować wzrost cen nieruchomości, co pociąga za sobą poszukiwanie tańszych terenów w większej odległości od Krakowa. Potwierdzać to może bardzo wysoka wartość badanego współczynnika w nieco dalej położonej Wielkiej Wsi, który w latach 2010–2011 wyniósł 35,1‰, oraz w Bęble – 32,9‰. Zauważono mniejszą popularność wsi zlokalizowanych przy granicy z gminą Zielonki. Miejscowości położone w pobliżu Ojcowskiego Parku Narodowego (Biały Kościół, Czajowice) cieszyły się najmniejszą popularnością wśród mieszkańców, co spowodowało najniższe wartości salda migracji ludności.

Analizując strukturę wieku i płci osób napływających do badanej gminy stwierdzono najwyższy udział osób w wieku 25–34 lata w pierwszym przedziale czasowym (ryc. 9). Drugą dużą grupą wiekową były dzieci do 14 roku życia, natomiast osoby w wieku emerytalnym stanowiły niewielką część migrantów.

Ryc. 9. Struktura wieku i płci ludności napływającej do gminy Wielka Wieś

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Wielka Wieś.

Z kolei w latach 2010–2011 nastąpiła polaryzacja grup wiekowych. Największą grupę stanowiły osoby w wieku 30–39 lat oraz dzieci w wieku 0–9 lat. Biorąc pod uwagę, że pierwsze dziecko kobieta w Polsce rodzi w wieku około 30 lat, można stwierdzić, iż główną grupą biorącą udział w suburbanizacji Wielkiej Wsi są rodziny (rodzice w wieku 30–39 lat z dziećmi - dzieci w wieku 0–9 lat). Wiąże się to z chęcią poprawienia standardu życia oraz mniejszymi opłatami poza miastem centralnym. W wieku trzydziestu kilku lat można zaciągnąć również długoterminowy kredyt hipoteczny na zakup domu lub mieszkania. W przypadku osób starszych jest to znacznie trudniejsze ze względu na ich mniejszą zdolność kredytową. Stąd też zmniejszenie się napływu osób powyżej czterdziestego roku życia. Podobne trendy są widoczne również w Stanach Zjednoczonych (Cromartie, Nelson 2009) oraz w Wielkiej Brytanii (Kenneth, Macieski 2009).

Kierunki napływu ludności

Z województwa małopolskiego zanotowano największe napływy do gminy Wielka Wieś (tab. 2), skąd w pierwszym przedziale czasowym przybyło na badany teren aż 85,9% ogółu migrantów. Na kolejnych miejscach znalazły

się sąsiednie jednostki administracyjne: podkarpackie (3,28%) oraz śląskie (2,95%). Należy zwrócić uwagę, że migracje z tych województw są ponad dwudziestopięciokrotnie mniejsze niż z małopolskiego, co wskazuje przewagę migracji na niewielkie odległości w porównaniu do przemieszczenia ludności na długie dystanse.

Tabela 2. Kierunki napływu do gminy Wielka Wieś w latach 2005–2006 i 2010–2011 według województw

Województwo/cecha	Liczba napływających		Odsetek ogółem	
	2005/06	2010/11	2005/06	2010/11
małopolskie	262	447	85,90	87,48
śląskie	9	17	2,95	3,33
podkarpackie	10	16	3,28	3,13
świętokrzyskie	4	11	1,31	2,15
lubelskie	1	8	0,33	1,57
mazowieckie	1	6	0,33	1,17
wielkopolskie	2	2	0,66	0,39
lubuskie	0	2	0,00	0,39
pomorskie	5	1	1,64	0,20
dolnośląskie	4	1	1,31	0,20
opolskie	4	1	1,31	0,20
łódzkie	3	1	0,98	0,20
zachodniopomorskie	2	1	0,66	0,20
kujawsko-pomorskie	0	1	0,00	0,20
Razem	307	515	100,0	100,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Wielka Wieś.

W drugim przedziale czasowym znacznie wzrósł napływ na badany obszar. Nastąpiła koncentracja migracji z województwa małopolskiego cechująca się wzrostem udziału w napływie ogółem do 87,48%. Na kolejnych miejscach znalazły się wszystkie województwa ościennie czyli: śląskie podkarpackie i świętokrzyskie. Łączny udział wymienionych czterech województw w latach 2010–2011 wyniósł aż 96,09%, podczas gdy w pierwszym przedziale wyniósł on 93,44%. Na kolejnych miejscach znalazły się województwa lubelskie oraz mazowieckie, które odznaczały się ponad jednoprocentowym udziałem w napływie ogółem, natomiast migracje z pozostałych jednostek miały charakter incydentalny.

Tabela 3. Kierunki napływu do gminy Wielka Wieś w latach 2005–2006 i 2010–2011 według powiatów województwa małopolskiego

Powiat/cecha	Liczba napływających		Napływ z województwa małopolskiego = 100%	
	2005/06	2010/11	2005/06	2010/11
Kraków	180	344	68,70	76,96
krakowski	49	57	18,70	12,75
olkuski	7	8	2,67	1,79
nowotarski	4	6	1,53	1,34
chrzanowski	1	5	0,38	1,12
nowosądecki	2	5	0,76	1,12
Tarnów	3	4	1,15	0,89
Nowy Sącz	2	4	0,76	0,89
tarnowski	1	4	0,38	0,89
brzeski	0	3	0,00	0,67
limanowski	1	2	0,38	0,45
suski	0	2	0,00	0,45
wielicki	2	1	0,76	0,22
krynicki	1	1	0,38	0,22
proszowicki	0	1	0,00	0,22
wadowicki	0	1	0,00	0,22
oświęcimski	4	0	1,53	0,00
bocheński	3	0	1,15	0,00
gorlicki	1	0	0,38	0,00
miechowski	1	0	0,38	0,00
myślenicki	1	0	0,38	0,00
Razem	262	447	100,0	100,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Wielka Wieś.

Rozpatrując kierunki migracji z województwa małopolskiego do gminy Wielka Wieś, widać dominację napływu ludności z Krakowa, który w latach 2005–2006 stanowił aż 68,7% wszystkich przybyłych z omawianego województwa (tab. 3). Jednocześnie udział miasta w napływie ludności ogółem (z całego kraju) wyniósł w tym okresie 58,6%. Kolejną jednostką o znacznych napływach był powiat krakowski (18,7%), na którego terenie jest położona gmina Wielka Wieś. Na trzecim miejscu znalazła się sąsiednia jednostka (powiat olkuski), jednak na kolejnych uplasowały się powiaty nowotarski i oświęcimski. Przemieszczenia z tych jednostek mogą świadczyć o zmianie miejsca pracy związanym ze znalezieniem pracy w Krakowie lub jego strefie podmiejskiej. W latach 2010–2011 znacznie wzrósł odsetek migrantów przybywających z Krakowa (wzrost o 8,26% punktu promilowego do 76,96%). Powiększenie tej wartości związane było przede wszystkim ze spadkiem, jaki

miał miejsce w powiecie krakowskim, którego udział w napływie z województwa małopolskiego zmniejszył się do 12,75%. Na trzecim miejscu ze znacznie mniejszym udziałem znalazł się sąsiedni powiat olkuski. Zauważono bardzo niski udział powiatów zaliczanych do strefy peryferyjnej Krakowa (wielicki, proszowicki, myślenicki, wadowicki). Może to być spowodowane intensywnymi dojazdami do pracy do Krakowa z tych powiatów, co powoduje brak chęci do przenoszenia się w pobliże miasta. Natomiast zauważono nieco większy odsetek napływających z dalej położonych jednostek: nowotarski, chrzanowski, nowosądecki oraz największych miast województwa (Tarnów i Nowy Sącz). Podobna tendencja występowała również w latach 2005–2006. Omawiane powiaty leżą w dużej odległości od najlepiej rozwiniętego obszaru województwa (Raźniak 2011) i dojazdy do pracy byłyby zbyt uciążliwe oraz mogłyby być nieopłacalne finansowo.

Tabela 4. Kierunki napływu do gminy Wielka Wieś w latach 2005–2006 i 2010–2011 według gmin powiatu ziemskiego krakowskiego

Gmina/cecha	Liczba napływających		Powiat ziemski krakowski = 100%	
	2005/06	2010/11	2005/06	2010/11
Zabierzów	17	16	34,69	28,07
Jerzmanowice	10	14	20,41	24,56
Zielonki	8	7	16,33	12,28
Skawina	2	4	4,08	7,02
Krzeszowice	0	4	0,00	7,02
Liszki	0	3	0,00	5,26
Słomniki	2	2	4,08	3,51
Czernichów	2	2	4,08	3,51
Skała	1	2	2,04	3,51
Iwanowice	1	1	2,04	1,75
Świątniki Górne	0	1	0,00	1,75
Michałowice	0	1	0,00	1,75
Sułoszowa	3	0	6,12	0,00
Mogilany	3	0	6,12	0,00
Razem	49	57	100,0	100,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Wielka Wieś.

Rozpatrując udział ludności napływającej z gmin powiatu ziemskiego krakowskiego do gminy Wielka Wieś widać wpływ odległości na odsetek przybywających na badany teren (tab. 4). Najwyższymi wartościami przyjazdów w latach 2005–2006 cechowały się gminy bezpośrednio sąsiadujące z Wielką Wsią i były to przede wszystkim Zabierzów (34,69%) ogółu migrantów, Jerzmanowice (20,41%) i Zielonki (16,33%). Nieco mniejsze

wartości zanotowano w Skale, która również graniczy z badanym obszarem. Większym udziałem w napływie charakteryzowały się Sułoszowa i Mogilany. W drugim przedziale czasowym również najwięcej osób przeniosło się z gmin sąsiednich, natomiast znacznie zwiększył się napływ ze Skawiny i Zielonek.

Analizując kierunki migracji do gminy Wielka Wieś (tab. 2,3,4) można częściowo potwierdzić prawo Ravensteina (1885), który twierdził, że migracje ludności na bliższe odległości przeważają nad przemieszczeniami na większe odległości. Badana gmina potwierdziła tę zasadę w skali migracji z innych województw oraz w skali napływu z gmin powiatu krakowskiego. Omawiana zasada nie do końca ma zastosowanie na poziomie powiatów województwa małopolskiego, co może mieć związek z występowaniem szerokiej strefy dojazdów do pracy do Krakowa, z której napływ był mniejszy niż z terenów dalej położonych od miasta wojewódzkiego.

Podsumowanie

Procesy suburbanizacji zachodzą w całym Krakowskim Obszarze Metropolitalnym, a najbardziej widoczne są w gminach sąsiadujących z Krakowem od północy i południa. Wśród nich bardzo silne przemieszczenia ludności notuje gmina Wielka Wieś. Najbardziej dynamicznie proces ten zachodzi we wsiach bezpośrednio graniczących z Krakowem, jednak jednostki dalej położone również poddawane są coraz silniejszej suburbanizacji. Na nierównomierność omawianych procesów ma wpływ położenie na terenie gminy Ojcowskiego Parku Narodowego, który nieco hamuje napływ ludności do wsi położonych na jego terenie. Należy zwrócić uwagę na wzrost przemieszczeń ludności z Krakowa na analizowany teren, co jest przejawem procesów suburbanizacji. Główną grupę migrantów tworzą stosunkowo młode małżeństwa (30–39 lat) z dziećmi (0–9 lat), co ma również miejsce w krajach, w których omawiane procesy trwają od ponad 100 lat. Intensywność napływu ludności do Wielkiej Wsi generalnie maleje wraz ze wzrostem odległości od gminy. Najwyższy udział w napływie mieli mieszkańcy Krakowa oraz powiatu ziemskiego krakowskiego, natomiast przemieszczenia ludności z innych województw (poza małopolskim) były znikome. Silne natężenie procesów suburbanizacji w badanej gminie może być wynikiem bardzo dobrego skomunikowania zarówno z Krakowem, jak i z autostradą A4 i Międzynarodowym Portem Lotniczym w Balicach, co skutkuje wzrostem liczby firm i miejsc pracy w gminie. Położenie gminy w ciekawym krajobrazowo terenie jest dodatkowym atutem przemawiającym za osiedleniem się na tym terenie. Miejscowe plany zagospodarowania terenu dla całego obszaru są zachętą

dla inwestorów, którzy dzięki temu mogą uniknąć części formalności administracyjnych koniecznych do uzyskania pozwolenia na budowę.

Summary

Suburbanization in the United States and Great Britain began to take place in the 19th century and its rate far exceeded that in Poland. In Poland, increased rates of suburbanization were observed by the 1990s. Rates of suburbanization in Poland increased rapidly over the last decade, with residential suburbanization taking the lead role. There are few papers on migration at the county and township level in Poland due to limits on access to private data. Household registration data for the years 2005, 2006, 2010 and 2011 for Wielka Wies Township were used to analyze changes in migration rates in this paper. The township has been a popular suburban growth center for more than a decade. The paper analyzes migration direction and migrant profiles. Research has shown that migration directions vary substantially and Krakow is the main point of origin. This suggests that suburbanization is taking place in the region. Household registration data for the study period indicate that Wielka Wies Township is becoming increasingly more attractive to Krakow residents. Migration rates vary for different migration directions. The most attractive villages (towns) were those directly adjacent to the city of Krakow. Easy access to public transportation and roads makes neighboring villages attractive to new suburbanites. The township has experienced positive population growth since the 1990s.

keywords: suburbanization, migration, Krakow.

Literatura

- Baum-Snow N. (2007), *Did Highways Cause Suburbanization?*, "Quarterly Journal of Economics", 122, 775–805.
- Champion A.G. (1994), *International migration and demographic change in the developed world*, "Urban Studies", 31(4/5), 653–677.
- Cromartie J., Nelson P. (2009), *Baby Boom Migration and Its Impact on Rural America*, „Economic Research Report”, 36.
- Długosz Z., Biały S. (2014), *Selected aspects of permanent emigration from Poland (2001–2010)*, "Bulletin of Geography. Socio-economic Series", 23, 25–37.
- Domański B., Gwoźdz K., Sobala-Gwoźdz A. (2009), *Inwestycje zagraniczne na obszarach wiejskich i w małych miastach Polski południowo-wschodniej*, W: A. Zborowski, Z. Górka (red.), *Człowiek i Rolnictwo*, Kraków: Uniwersytet Jagielloński, 267–277.
- Gordon P., Richardson H.W., Yu G. (1998), *Metropolitan and non-metropolitan employment trends in the US: recent evidence and implications*, "Urban Studies", 35(7), 1037–1057.
- Grochowski M. (2005), *Powiązania międzynarodowe Obszaru Metropolitalnego Warszawy*, „Biuletyn KPZK PAN”, 221, 231–243.

- Górka Z., Brzosko-Sermak A. (2011), *Przemiany i funkcje miast regionu miejskiego Krakowa*, W: M. Soja, A. Zborowski (red.), *Człowiek w przestrzeni zurbanizowanej*, Kraków: Uniwersytet Jagielloński, 123–136.
- Jażdżewska I. (2007), *Miejski system osadniczy w Polsce na przełomie XX i XIX wieku*, W: P. Bezdeń, S. Grykień (red.), *Przekształcenia regionalnych struktur funkcjonalno-przestrzennych*, Wrocław: Uniwersytet Wrocławski, 115–126.
- Johnson K.M., Macieski R. (2009), *Demographic Trends in the Manchester-Nashua Metropolitan Area*, New Hampshire: Carsey Institute.
- Kopecky K., Suen R. (2009), *A Quantitative Analysis of Suburbanization and the Diffusion of the Automobile*, Rochester: The 2005 NBER Urban Economics Working Group Meeting.
- Köhler W. (2008), *Suburbanization and Homeownership Rates*, Zurich: University of Zurich.
- Liszewski S. (2005), *Delimitacja Obszaru Metropolitalnego Łodzi*, „Biuletyn KPZK PAN”, 215, 25–47.
- Mason J. R., Nigmatullina L. (2011), *Suburbanization And Sustainability in Metropolitan Moscow*, „Geographical Review”, 101(3), 316–333.
- Merriman D., Ohkawara T., Suzuki T. (1995), *Excess commuting in the Tokyo Metropolitan Area: measurement and policy simulations*, „Urban Studies”, 32(1), 69–85.
- Nabavi A.H. (2009), *Migrant, Marginality and Suburbanization, a Conceptual Framework*, „European Journal of Social Sciences”, 9(2), 350–355.
- Nagyvárad L., Szebeni A., Rábay A. (2011), *Modeling the suburbanization of the Budapest agglomeration (Hungary) with GIS methods the aspect of the sustainable development*, W: 2011 International Conference on Asia Agriculture and Animal IPCBEE, Singapore: IACSIT Press.
- Nowotnik D. (2012), *Przestrzenne zróżnicowanie migracji w Polsce w ujęciu miast i gmin na przełomie XX i XXI wieku*, „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis Studia Geographica”, 126(3), 138–152.
- Płaziak M. (2004), *The Spatial Distribution of Living Standards in The Małopolskie Voivodeship*, „Prace Geograficzne”, 114, 107–116.
- Ravenstein E.G. (1885), *The Laws of Migration*, „Journal of the Statistical Society of London”, 48(2), 167–235.
- Raźniak P., Winiarczyk-Raźniak A. (2014), *Influence of the societal security level on population migrations in Poland*, „Procedia – Social and Behavioral Sciences”, 120, 2–12.
- Raźniak P. (2012), *Procesy społeczno-ekonomiczne w Krakowskim Obszarze Metropolitalnym*, „Prace Geograficzne”, 129, 63–81.
- Raźniak P. (2011), *Procesy migracyjne a dochody gmin w wybranych obszarach metropolitalnych południowej Polski*, W: D. Fatuła (red.), *Społeczne, marke-*

- tingowe i innowacyjne aspekty kreowania zmian w organizacjach*, Kraków: Oficyna Wydawnicza AFM, 117–134.
- Raźniak P. (2007), *Migration processes in selected metropolitan areas of Poland in the years 2000–2005*, "Bulletin of Geography. Socio-economic series", 8, 125–139.
- Raźniak P. (2002), *Imigracja do strefy podmiejskiej Krakowa jako wyraz procesów suburbanizacji na przykładzie gminy Zabierzów*, Kraków: Uniwersytet Jagielloński (praca magisterska).
- Sýkora L., Ouredenek M. (2007), *Sprawling post-communist metropolis: Commercial and residential suburbanization in Prague and Brno, the Czech Republic*, "Geo Journal", 91, 209–233.
- Taylor G. R. (1966), *The Beginnings of Mass Transportation in Urban America, Parts I and II*, "The Smithsonian Journal of History", 1, 35–50.
- Ward D. (1964), *Historical Geography of Streetcar Suburbs in Boston, Massachusetts and Leeds, England: 1850–1920*, "Annals of the Association of American Geographers", 54(4), 477–489.
- White B. (1993), *The social geography of immigrants in European cities: the geography of arrival*, W: T. King (red.), *The New Geography of European Migrations*. London.
- Winiarczyk-Raźniak A. (2004), *The Urban Quality of Life Assessment Along The Section: Cracow City Centre – Town of Skała*, „Prace Geograficzne”, 114, 131–140.
- Winiarczyk-Raźniak A. (2006), *Uczestnictwo w kulturze jako przejaw miejskiego stylu życia w regionie miejskim Krakowa*, W: B. Górz (red.), *Urbanizacja i społeczeństwo*, Kraków: Akademia Pedagogiczna, 203–213.
- Winiarczyk-Raźniak A. (2008), *Wybrane usługi a jakość życia mieszkańców w regionie miejskim Krakowa*, Kraków: Uniwersytet Pedagogiczny.
- Winiarczyk-Raźniak A., Raźniak P. (2011), *Regional Differences In The Standard of Living In Poland (Based on Selected Indices)*, "Procedia – Social and Behavioral Sciences", 19, 31–36.
- Zborowski A. (2007), *Reterytorializacja migracji w układzie regionalnym i lokalnym w Polsce południowo-wschodniej*, W: P. Bezdeń, S. Grykień (red.), *Przekształcenia regionalnych struktur funkcjonalno-przestrzennych*, Wrocław: Uniwersytet Wrocławski, 371–382.
- Urząd Gminy Wielka Wieś, dane statystyczne.